

KRIVIČNA ODGOVORNOST PRAVNIH LICA ZA KRIVIČNA DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE

KRIVIČNA ODGOVORNOST PRAVNIH LICA ZA KRIVIČNA DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE

Autor: Ljubica Vukčević

RERI – Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu
Dositejeva 30/3, 11 000 Beograd
Republika Srbija
www.reri.org.rs

Izrada dokumenta podržana je od strane Nacionalne koalicije za decentralizaciju u okviru projekta "Tvoje pravo u tvojim rukama - jačanje kapaciteta civilnog društva za odbranu prava na zdravu i očuvanu životnu sredinu pravnim sredstvima".

Ova publikacija objavljenja je uz finansijsku pomoć američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Za sadržinu ove publikacije isključivo je odgovoran Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) i ta sadržina nipošto ne izražava zvanične stavove USAID-a, niti Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Analiza Izveštaja izrađena je uz podršku Fondacije za otvoreno društvo, Srbija u okviru projekta „Jačanje nadzornih mehanizama i zaštite prava na zdravu i očuvanu životnu sredinu u Republici Srbiji“. Svi izneti argumenti i stavovi u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno stavove donatora i za sve informacije i zaključke iznete u ovoj publikaciji, kao i za njihovu tačnost, isključivu odgovornost snosi RERI.

SADRŽAJ

KRIVIČNA ODGOVORNOST PRAVNIH LICA ZA KRIVIČNA DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE

UVOD	4
PRAVNI OKVIR	4
KRIVIČNA ODGOVORNOST PRAVNIH LICA U PRAKSI	5
I Krivična prijava zbog zagađenja vazduha u gradu Boru	5
II Krivična prijava zbog zagađenja reke Mali Pek	6
ZAKLJUČAK	7

KRIVIČNA ODGOVORNOST PRAVNIH LICA ZA KRIVIČNA DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE

UVOD

Pitanje krivične odgovornosti u oblasti životne sredine se u praksi u Republici Srbiji retko postavlja. Naime, u najvećem broju slučajeva, krivičnoj odgovornosti zbog krivičnog dela koje je posledica nezakonitih poslovnih aktivnosti kompanije, podleže odgovorno lice u istoj, te je eventualan ishod krivičnog postupka kažnjavanje pojedinca, ali ne i kompanije.

Međutim, u svetu zaštite životne sredine, pre svega je neophodno da nadležne institucije – javna tužilaštva i sudovi, prepoznaju značaj primene važeće pravne regulative, a u cilju sankcionisanja nezakonitog ponašanja kako fizičkih, tako i pravnih lica kao izvršilaca krivičnih dela protiv životne sredine, koja za rezultat imaju nesagledive štetne posledice.

PRAVNI OKVIR

Krivični zakonik Republike Srbije¹ prepoznaje životnu sredinu kao zaštitni objekat, i u članovima 260-277. propisuje 18 (osamnaest) krivičnih dela protiv životne sredine, od kojih se kao najznačajnija izdvajaju *Zagađenje životne sredine* (čl. 260) i *Oštećenje životne sredine* (čl. 264) za koja je krivična dela zakonodavac predviđao najtežu krivičnu sankciju – kaznu zatvora.

Međutim, od velikog značaja za oblast krivičnog prava, a u vezi sa zaštitom životne sredine je primena **Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela**² koji je u Republici Srbiji na snazi od 2008. godine. Ovim zakonom se uređuju uslovi odgovornosti pravnih lica za krivična dela iz posebnog dela

Krivičnog zakonika i drugih zakona. Ovim zakonom su propisane krivične sankcije za pravno lice, i to: novčana kazna i prestanak pravnog lica, uslovna osuda, kao i mere bezbednosti, pa sud može odgovornom pravnom licu kao meru bezbednosti zabraniti da obavlja određene registrovane delatnosti ili poslove u vezi sa kojim je krivično delo učinjeno, i to u trajanju od jedne do tri godine od dana pravnosnažnosti presude. Za napred navedena krivična dela protiv životne sredine je od posebnog značaja primena Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, imajući u vidu da su ova krivična dela direktna posledica poslovnih aktivnosti upravo pravnih lica – kompanija.

¹ „Sl. glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019

² „Sl. glasnik RS”, br. 97/08

KRIVIČNA ODGOVORNOST PRAVNIH LICA U PRAKSI

Nakon pravne analize relevantne dokumentacije prikupljene od nadležnih institucija, RERI je pokrenuo 2 (dva) postupka i podneo 2 (dve) krivične prijave protiv kompanije SERBIA ZIJIN COPPER DOO BOR,

kao pravnog lica („**Zijin Copper**“), i odgovornog lica u pravnom licu, zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivično delo zagađenje životne sredine.

I Krivična prijava zbog zagađenja vazduha u gradu Boru

RERI je u januaru 2021. godine protiv kompanije Zijin Copper, čija je registrovana pretežna delatnost *Eksplotacija ruda ostalih crnih, obojenih, plemenitih i drugih metala*, kao i odgovornog lica u pravnom licu, podneo krivičnu prijavu zbog postojanja osnova sumnje da je nezakonito poslovanje ove kompanije dovelo do prekoračenja graničnih vrednosti zagađujućih materija sumpor-dioksida u gradu Boru, i to u višestruko većim iznosima od propisima dozvoljenog. Imajući u vidu navedeno, odnosno kumulaciju stepena zagađenja i vremenskog kontinuiteta zagađenja, RERI je predložio da nadležno tužilaštvo u Boru pokrene postupak protiv osumnjičene kompanije i odgovornog lica.

Prema informacijama RERI-ja, dostavljenim od strane Osnovnog javnog tužilaštva u Boru, sproveden je dokazni postupak u kome su izvedeni relevantni dokazi i saslušanje okrivljenog. Instituta za hemiju, tehnologiju i metalurgiju Instituta od nacionalnog značaja za Republiku Srbiju Univerziteta u Beogradu izradio je Izveštaj veštačenja sa zadatkom da se odredi uzrok zagađenja vazduha, kao i na koji način zagađenje vazduha u Boru i okolini može da se održava u propisanim granicama, kao i koje radnje i mere bi trebalo preduzeti u okviru tehnološkog procesa od strane odgovornih lica kako bi se smanjilo zagađenje vazduha u većoj meri i na širem prostoru i svelo na dozvoljene vrednosti.

Uzimajući u obzir argumentaciju i dokaze iz krivične prijave, kao i pribavljene dokaze u pretkrivičnom postupku od strane nadležnog javnog tužilaštva, odnosno stepen sumnje da su osumnjičeni izvršili krivično delo koje im se krivičnom prijavom stavlja na teret, nadležno javno tužilaštvo će doneti odluku da li će protiv osumnjičene kompanije i odgovornog lica podići optužni akt zbog krivičnog dela zagađenje životne sredine.

II Krivična prijava zbog zagađenja reke Mali Pek

RERI je u maju 2021. godine podnēo krivičnu prijavu zbog postojanja osnova sumnje da je usled nezakonitog poslovanja od strane kompanije Zijin Copper, došlo do zagađenja životne sredine u većoj meri, u skladu sa članom 260. Krivičnog zakonika, te predložio nadležnom tužilaštvu da u najkraćem roku pokrene postupak protiv osumnjičenog pravnog lica, kao i odgovornog lica u pravnom licu.

Naime, nakon obraćanja građana povodom događaja kada je u martu mesecu 2021. godine reka Pek poprimila mutnu, crvenu, bakarnu i zelenu boju, RERI je angažovao Institut za rudarstvo i metalurgiju Bor, koji je sproveo uzorkovanje mulja iz reke Mali Pek. Rezultati uzorkovanja su pokazali da je mulj izuzetno zagađen zbog visokih koncentracija zagađujućih materija, i to: bakra u 17 puta većoj količini u odnosu na propisanu vrednost, arsena u 3,5 puta većoj vrednosti u odnosu na propisanu, kao i olova u skoro dva puta većoj vrednosti u odnosu na propisanu.

Takođe, RERI je u cilju utvrđivanja zagađenja Malog Peka angažovao Zavod za javno zdravlje Timok iz Zaječara, koji je sproveo uzorkovanje površinskih i otpadnih voda na teritoriji opštine Majdanpek.

Uzorkovanje je izvršeno na 3 lokacije: uzvodno od rudnika, nizvodno od uliva otpadnih voda iz rudnika i neposredno posle uliva Malog Peka u reku Pek, a u cilju dokazivanja da zagađenje može poticati isključivo od nezakonitih aktivnosti kompanije Zijin Copper. Rezultati ispitivanja površinskih i otpadnih voda su pokazali višestruka prekoračenja graničnih vrednosti zagađujućih materija, **nizvodno od uliva otpadnih voda iz rudnika**, i to: gvožđa u količini 5 puta većoj u odnosu na propisanu vrednost, kao i mangana u duplo većoj količini u odnosu na propisanu vrednost. Istovremeno, vrednosti ovih zagađujućih materija na druge dve lokacije uzorkovanja su bile u okvirima dozvoljenih vrednosti.

Postupajući po krivičnoj prijavi RERI-ja, javno tužilaštvo u Negotinu je u aprilu 2022. godine donelo naredbu³ kojom se odlaže krivično gonjenje protiv Zijin Copper-a, kao i odgovornog lica, zbog krivičnog dela zagađenje životne sredine, i naložilo im da u humanitarne ili druge javne svrhe uplate iznos od 1.000.000,00 dinara.

Naime, u skladu sa članom 283. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku, javni tužilac može odložiti krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do 5 godina, ako osumnjičeni prihvati neku od obaveza propisanu istim

zakonom, poput uplate sredstava u humanitarne ili druge javne svrhe. U slučaju da osumnjičeni u ostavljenom roku ne uplate iznos na koji su obavezani, tužilaštvo će pokrenuti krivično gonjenje.

³ Osnovno javno tužilaštvo u Negotinu, odeljenje u Majdanpeku, Naredba br. Kt.264/21 i Ktpl.2/21 od 18.04.2022.

ZAKLJUČAK

Pre svega, posebno je važno naglasiti da otvaranje pitanja odgovornosti pravnog lica za krivična dela koja se odnose na zagađenje životne sredine predstavlja značajan doprinos pravnoj praksi i delimičnu satisfakciju u postizanju specijalne prevencije usmerene protiv kompanije kao izvršioca krivičnog dela. Takođe, važno je naglasiti da reakcija na nezakonito poslovanje zagađivača, koja obuhvata pokretanje odgovarajućih sudskih postupaka, a na kraju i kažnjavanje kompanija, posebno uzimajući u obzir opasnost po životnu sredinu, predstavlja zajednički mehanizam koji obuhvata ne samo podnošenje krivične prijave, već i odgovarajuću reakciju nadležnih tužilaštava, a u slučaju pokrenutog krivičnog postupka, nepristrasnost i odlučnost nadležnih sudova da sankcionišu svako nezakonito poslovanje kompanija.

Prateći postupke po krivičnim prijavama zbog zagađenja vazduha, kao i zagađenja reke Mali Pek, evidentno je da postoji reakcija nadležnih institucija, konkretno nadležnih javnih tužilaštava u Boru i Negotinu, koja su postupala u cilju utvrđivanja činjeničnog

stanja kao polazne argumentacione baze za podizanje eventualnog optužnog akta protiv odgovornih lica. Međutim, ono što zabrinjava u pogledu postavljanja pitanja krivične odgovornosti pravnih lica, u konkretnom slučaju kompanije Zijin Copper, jeste izostanak reakcije nadležnih inspekcijskih organa, koji su utvrdili nezakonitosti na koje je RERI ukazao, a povodom navedenog nisu podneli niti jednu krivičnu prijavu.

Na kraju, iako u postupku zbog zagađenja reke Mali Pek, formalno-pravno, krivično gonjenje nije, i neće biti pokrenuto u slučaju da Zijin Copper i odgovorno lice u ostavljenom roku uplate novčani iznos, navedeno predstavlja određeni pomak u praksi, imajući u vidu da je tužilaštvo sprovelo dokazni postupak, te da je ova kompanija na određeni način, faktički „kažnjena“ novčanim iznosom koji nije zanemarljiv. Navedeno svakako predstavlja određenu satisfakciju, u pogledu „upozorenja“ ovoj, kao i svakoj kompaniji koja vrši krivična dela protiv životne sredine, da eventualne nezakonitosti u njihovom poslovanju neće proći nekažnjeno.

Maj 2022. godine

RERI – Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu
Dositejeva 30/3, 11 000 Beograd
Republika Srbija
www.reri.org.rs